

Sygn. akt III UK 150/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 czerwca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska (przewodniczący)
SSN Romualda Spyt
SSN Halina Kiriło (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania J. S.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w L.
o rekompensatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 4 czerwca 2019 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 29 grudnia 2017 r., sygn. akt III AUa [...],

- 1. oddała skargę kasacyjną,**
- 2. zasądza od organu rentowego na rzecz odwołującej się kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. decyzją z dnia 10 listopada 2016 r. odmówił J. S. prawa do rekompensaty za utracone prawo do emerytury w wieku niższym niż powszechnie obowiązujący.

Na skutek odwołania wnioskodawczynie, Sąd Okręgowy w L. wyrokiem z 23 maja 2017 r. zmienił zaskarżoną decyzję organu rentowego i przyznał J. S. prawo do spornej rekompensaty.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że wnioskodawczynie J. S., urodzona [...] 1954 r., uzyskała prawo do emerytury od września 2016 r. Natomiast odmówiono jej prawa do rekompensaty unormowanej w art. 21 ustawy z dnia 17 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz.U. Nr 237, poz. 1656 ze zm.; dalej jako ustawa o emeryturach pomostowych), gdyż strona pozwana uznała, że wykonywana przez wnioskodawczynię praca w [...] Ośrodku [...] w P. na niższych stanowiskach informatyka w latach 1988 - 2001, nie była pracą w szczególnych warunkach.

Według ustaleń Sądu Okręgowego, w praktyce praca wnioskodawczynie polegała na programowaniu, czyli na śledzeniu ciągów znaków, przerw, liter i cyfr, wprowadzaniu ciągów znaków, testowaniu programów sprowadzającym się do obserwacji na monitorze dokumentów pod kątem uzupełnienia wszystkich pól, wyłapywaniu błędów i nieprawidłowych poleceń przez śledzenie poszczególnych wersów programu i wprowadzeniu ich poprawnie, ciągłej obserwacji monitorów celem sprawdzenia kodów wprowadzanych z klawiatury. Pisanie programów polegało na wpisywaniu kodów w konkretnym języku oprogramowania, wykonywaniu kompilacji w systemie i przygotowywaniu danych do testu, który weryfikował, czy programowanie zostało wykonane poprawnie. Wprowadzanie danych odbywało się w systemie cyfrowym. Przy porównywaniu wyników i przenoszeniu danych wnioskodawczynie pracowała na dwóch monitorach, porównując na nich dane. Przy przenoszeniu informacji kadrowo-płacowych wymagało to porównania danych około 11 tysięcy pracowników. Wnioskodawczynie nigdy nie pracowała na dokumentach „papierowych” i nie wprowadzała danych kadrowo - płacowych „ręcznie” do systemu. Odwołująca się wykonywała pracę w trybie ciągłym, przed monitorem ekranowym, który wchodził w skład stacjonarnego zestawu komputerowego.

Wnioskodawczynie wykonywała pracę przy obsłudze monitora ekranowego, w który wyposażone było jej stanowisko pracy. Były to monitory kineskopowe CRT. W monitorach kineskopowych obsługiwanych przez wnioskodawczynię w spornym okresie występował między innymi efekt migotania (tętnienia obrazu) oraz zjawisko

odbić i olśnień, co prowadziło do szybszego zmęczenia oczu oraz znacznego obciążenia narządu wzroku. Monitory CRT charakteryzowały się mniejszą ostrością oraz czytelnością czcionki i szczegółów obrazu, co zmuszało do większego wyęźniania wzroku podczas pracy. Opisany szczegółowo przez wnioskodawczynię i świadków charakter pracy odwołującej się, jako pracy szczególnie obciążającej narząd wzroku i wymagającej precyzyjnego widzenia przy obsłudze elektronicznych monitorów ekranowych, potwierdził również biegły z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy, oraz ergonomii w opinii wydanej w toku postępowania sądowego. Opinia jest zupełna, jednoznaczna i konkretna. Jasno przedstawia warunki pracy wnioskodawczynie i ocenę tych warunków. Praca ta nie była pracą typowo „biurową”, w której zasadniczym elementem jest praca z dokumentami, a jedynie do realizacji części obowiązków używany jest komputer. Nie była to też praca informatyków w aktualnym pojęciu.

Konkludując Sąd Okręgowy uznał, że w okresie zatrudnienia od 14 maja 1988 r. do 31 grudnia 2008 r. J. S. wykonywała stale i w pełnym wymiarze czasu prace w warunkach szczególnych, określone pod pozycją 5 działu XIV wykazu A stanowiącego załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. z 1983 r. Nr 8, poz. 43 ze zm.). W konsekwencji tego, wnioskodawczynie legitymuje się ponad piętnastoletnim okresem pracy w warunkach szczególnych, co uprawnia ją do rekompensaty przewidzianej w art. 2 pkt 5 i art. 21 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych.

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 29 grudnia 2017 r. oddalił apelację organu rentowego od powyższego orzeczenia i zasądził od strony pozwanej na rzecz wnioskodawczynie kwotę 240 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Zdaniem Sądu drugiej instancji, Sąd Okręgowy prawidłowo zebrał materiał dowodowy, właściwie go ocenił i z tej oceny wyciągnął trafne wnioski. Sąd Apelacyjny w pełni zaakceptował i przyjął za własne poczynione przez Sąd pierwszej instancji ustalenia i wywody uznając, że treść apelacji - jej uzasadnienie - stanowi faktycznie i jedynie polemikę z niewadliwie sporządzoną w sprawie opinią biegłego. Te zastrzeżenia były już podnoszone po otrzymaniu opinii biegłego i

zostały przez Sąd pierwszej instancji ocenione jako bezzasadne i sprzeczne z dowodami rzeczowymi oraz osobowymi przeprowadzonymi przez ten Sąd.

Sąd drugiej instancji podzielił też konkluzję Sądu Okręgowego, że praca przy programowaniu, jego modyfikowanie, testowanie programów itp., są niewątpliwie pracami przy obsłudze elektronicznych monitorów ekranowych szczególnie obciążającymi narząd wzroku, a nie pracami związanymi z posługiwaniem się komputerem.

Powyższy wyrok został zaskarżony skargą kasacyjną organu rentowego. Skarżący zarzucił naruszenie prawa materialnego: 1/ art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz.U. z 2008 r. Nr 237, poz. 1656 ze zm.) w związku z art. 32 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1383 ze zm.; dalej jako ustawa emerytalno – rentowa) i § 4 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. z 1983 r. Nr 8, poz. 43 ze zm.; dalej jako rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego), przez błędną wykładnię i uznanie, że praca przy programowaniu i testowaniu programów jest pracą szczególnie obciążającą narząd wzroku przy obsłudze elektronicznych monitorów ekranowych (wykaz – załącznik A, dział XIV, poz. 5 rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego) w sytuacji, gdy prawidłowa wykładnia powołanych przepisów prowadzi do wniosku, iż prace przy programowaniu to prace informatyka, w których narzędziem ułatwiającym wykonywanie obowiązków jest komputer jako urządzenie w całości, a nie jedynie monitor ekranowy; nie są to prace szczególnie obciążające narząd wzroku i wymagające precyzyjnego widzenia, co za tym idzie – brak jest podstaw do zakwalifikowania prac przy programowaniu jako prac w szczególnych warunkach; 2/ § 2 ust. 1 rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego, przez jego niezastosowanie, co skutkowało nieustaleniem, czy wnioskodawczyni stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywała prace szczególnie obciążające narząd wzroku i wymagające precyzyjnego widzenia przy obsłudze elektronicznych monitorów ekranowych. Skarga kasacyjna została oparta także na podstawie naruszenia przepisów postępowania: 1/ art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1

k.p.c., przez: a) nieodniesienie się przez Sąd drugiej instancji do wszystkich zarzutów apelacji, co uniemożliwia prześledzenie toku rozumowania składu orzekającego; b) niewyjaśnienie podstawy prawnej wyroku, ograniczenie przedstawienia tej podstawy do przytoczenia w sposób ogólny i sumaryczny ustaleń Sądu pierwszej instancji i niepowołanie przepisów prawa materialnego, na podstawie których został wydany wyrok Sądu drugiej instancji, c) niewskazanie, dlaczego Sąd drugiej instancji odmówił mocy dowodowej dokumentom w postaci znajdujących się w aktach emerytalnych kart stanowisk pracy, z których to dokumentów wynika, że do obowiązków wnioskodawczyni należały także prace niezwiązane z obsługą elektronicznych monitorów ekranowych; d) niepełne wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia; 2/ art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., art. 316 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 378 § 1 k.p.c. i art. 382 k.p.c., polegających na: a) nieprzestrzeganiu kompetencji rozpoznawczych i kontrolnych sądu odwoławczego oraz niespełnieniu jego procesowej funkcji (art. 382 k.p.c.), na skutek czego doszło do pominięcia części materiału zebranego w postępowaniu i braku wyczerpujących ustaleń co do stanu faktycznego spraw; b) przyjęciu przez Sąd drugiej instancji za własne ustaleń faktycznych i wywodów Sądu Okręgowego w L. bez jakichkolwiek merytorycznych rozważań w tej kwestii, w sytuacji gdy zarzuty apelacji dotyczyły przede wszystkim przekroczenia granic swobodnej oceny dowodów, które to uchybienie skutkowało tym, że zarzuty apelacyjne nie zostały rozpoznane. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania oraz zasądzenie na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną odwołująca się wniosła o jej oddalenie i zasądzenie od organu rentowego na rzecz wnioskodawczyni kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zasługuje na uwzględnienie, albowiem nieuzasadnione są zarzuty podnoszone w ramach obydwu podstaw kasacyjnych.

Analizę prawidłowości zaskarżonego wyroku wypada rozpocząć od odniesienia się do stawianych przez skarżącego zarzutów naruszenia przepisów postępowania, tj. 1/ art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i 2/ art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., art. 316 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 378 § 1 k.p.c. i art. 382 k.p.c.

W tym zakresie należy zauważyć, że skoro Sąd drugiej instancji rozpoznaje w postępowaniu apelacyjnym sprawę a nie apelację (ta cecha odróżnia postępowanie apelacyjne od postępowania kasacyjnego), to jego obowiązkiem jest po pierwsze, rozpoznanie sprawy w granicach apelacji (art. 378 § 1 k.p.c.), po drugie, wydanie orzeczenia na podstawie materiału procesowego zgromadzonego w całym dotychczasowym postępowaniu (art. 382 k.p.c.) i po trzecie, danie temu wyrazu w treści uzasadnienia wyroku (art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c.). Dopiero łączne spełnienie tych warunków pozwala na stwierdzenie, że postępowanie apelacyjne w sprawie toczyło się prawidłowo. Sąd drugiej instancji spełnia zaś swoją funkcję merytoryczną (rozpoznawczą) - w zależności od potrzeb oraz wniosków stron - stosując (przez odesłanie zawarte w art. 391 k.p.c.) właściwe przepisy o postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji.

Odnosząc się do najdalej idącego zarzutu naruszenia art. 378 § 1 k.p.c. godzi się przypomnieć, że zgodnie z powołanym przepisem, Sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania. Sąd Najwyższy wielokrotnie w swoim orzecznictwie wskazywał, że wynikający z art. 378 § 1 k.p.c. obowiązek Sądu drugiej instancji rozpoznania sprawy w granicach apelacji oznacza zarówno zakaz wykraczania przez Sąd drugiej instancji poza te granice, ale też nakaz wzięcia pod uwagę i rozważenia wszystkich podniesionych w apelacji zarzutów i wniosków. Jest to istotne zwłaszcza wtedy, gdy w apelacji kwestionuje się ocenę dowodów i ustaleń poczynionych w pierwszej instancji (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 16 maja 2014 r., II PK 226/13, LEX nr 1500666; z dnia 29 czerwca 2012 r., I CSK 606/11, LEX nr 1232456; z dnia 13 maja 2011 r., V CSK 349/10, LEX nr 864024; z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 325/09, LEX nr 604218; z dnia 13 stycznia 2006 r., III CSK 5/05, LEX nr 191157 oraz postanowienie z dnia 21 sierpnia 2003 r., III CKN 329/01, OSNC 2004 nr 10, poz. 161). W uchwale

składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07 (OSNC 2008 nr 6, poz. 55 z glosą G. Rzęsa i A. Urbańskiego, Palestra 2009 nr 1- 2, s. 270-277), przyjęto, że Sąd drugiej instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji nie jest związany przedstawionymi w niej zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa materialnego, wiążą go natomiast zarzuty dotyczące naruszenia prawa procesowego; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania. Bez względu na stanowisko stron oraz zakres zarzutów Sąd drugiej instancji powinien zatem zastosować właściwe przepisy prawa materialnego, a także usunąć ewentualne błędy prawne Sądu pierwszej instancji, niezależnie od tego, czy zostały wytknięte w apelacji. Obowiązek samodzielnego dokonania przez Sąd drugiej instancji oceny prawnej dochodzonego żądania i skonfrontowania jej z zaskarżonym orzeczeniem oraz jego motywami oznacza, że zarzuty apelującego mają charakter pomocniczy i nie ograniczają swobody sądu, nie wiążą go. Rozpoznanie sprawy na skutek wniesionej apelacji odbywa się jednak przy zastosowaniu właściwych przepisów postępowania - przepisów regulujących postępowanie apelacyjne oraz, gdy brak takich przepisów, przy zastosowaniu unormowań dotyczących postępowania przed sądem pierwszej instancji (art. 391 § 1 k.p.c.). Sformułowanie zawarte w art. 378 § 1 k.p.c. oznacza, że Sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę merytorycznie w granicach zaskarżenia, dokonuje własnych ustaleń faktycznych, prowadząc lub ponawiając dowody albo poprzestając na materiale zebranym w pierwszej instancji, ustala podstawę prawną orzeczenia niezależnie od zarzutów podniesionych w apelacji, będąc ewentualnie związany oceną prawną lub uchwałą Sądu Najwyższego, stosuje przepisy regulujące postępowanie apelacyjne, a gdy brak takich przepisów, przepisy dotyczące postępowania przed Sądem pierwszej instancji (art. 381 i art. 382 k.p.c.), kontroluje prawidłowość postępowania przed Sądem pierwszej instancji, ustala podstawę prawną orzeczenia niezależnie od zarzutów podniesionych w apelacji, będąc ewentualnie związany oceną prawną lub uchwałą Sądu Najwyższego (art. 386 § 6, art. 398²⁰ i art. 390 § 2 k.p.c.), stosuje przepisy regulujące postępowanie apelacyjne dotyczące postępowania przed Sądem pierwszej instancji (art. 367 i następane oraz art. 391 § 1 i art. 13 §2 k.p.c.), kontroluje prawidłowość postępowania przed sądem pierwszej instancji, pozostając związany zarzutami

przedstawionymi w apelacji, jeżeli są dopuszczalne (na przykład art. 162 k.p.c.), ale biorąc pod uwagę nieważność postępowania (art. 378 §1 *in fine* k.p.c.), orzeka co do istoty sprawy stosownie do wyników postępowania, nie wykraczając poza wnioski zawarty w apelacji i nie naruszając zakazu *reformationis in peius* (art. 378 § 1, art. 384 i art. 386 k.p.c.) i w końcu rozstrzyga o kosztach postępowania (art. 108 § 2 k.p.c.).

Związaną zarzutami apelacji oznacza zatem, że Sąd drugiej instancji nie bada i nie rozważa wszystkich możliwych naruszeń prawa procesowego popełnionych przez Sąd pierwszej instancji, jednak powinien odnieść się do wszystkich podniesionych przez skarżącego w apelacji zarzutów naruszenia przepisów postępowania. O ile więc badanie przez Sąd drugiej instancji naruszeń prawa procesowego jest ograniczone do uchybień, które wyraźnie sformułował i zarzucił skarżący w apelacji lub w pismach procesowych złożonych w toku postępowania apelacyjnego, to jednocześnie sąd odwoławczy ma obowiązek odnieść się do wszystkich tych zarzutów - rozważyć je i ocenić ich zasadność (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lipca 2008 r., II PK 7/08, OSNP 2009 nr 21-22, poz. 283 czy wyrok z dnia 17 lipca 2009 r., IV CSK 110/09, LEX nr 518138 i powołane w nich wcześniejsze orzeczenia).

Z kolei co do kasacyjnego zarzutu naruszenia art. 382 k.p.c., należy przypomnieć, że przepis ten stanowi, iż Sąd drugiej instancji orzeka na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym. Materiałem zebrany w rozumieniu tego przepisu są twierdzenia, wnioski i zarzuty stron oraz przeprowadzone dowody. Zarzut naruszenia art. 382 k.p.c. w zasadzie nie może stanowić wyłącznego uzasadnienia podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c., lecz konieczne jest wskazanie także tych przepisów normujących postępowanie rozpoznawcze, którym Sąd drugiej instancji, rozpoznając apelację, uchybił (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 6 stycznia 1999 r., II CKN 102/98, LEX nr 50665; z dnia 13 czerwca 2001 r., II CKN 537/00, LEX nr 52600 i z dnia 12 grudnia 2001 r., III CKN 496/00, LEX nr 53130 oraz z dnia 26 listopada 2004 r., V CK 263/04, LEX nr 520044). Jeżeli podstawa kasacyjna z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. ogranicza się do zarzutu naruszenia ogólnej normy procesowej art. 382 k.p.c., to może być ona usprawiedliwiona tylko wówczas, kiedy

skarżący wykaże, że Sąd drugiej instancji bezpodstawnie nie uzupełnił postępowania dowodowego lub pominął część zebranego materiału, jeżeli uchybienia te mogły mieć wpływ na wynik sprawy, albo kiedy mimo przeprowadzenia postępowania dowodowego orzekł wyłącznie na podstawie materiału zgromadzonego przez Sąd pierwszej instancji lub oparł swoje rozstrzygnięcie na własnym materiale, pomijając wyniki postępowania dowodowego przeprowadzonego przez Sąd pierwszej instancji (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1998 r., II CKN 815/97, Wokanda 1999 nr 1, poz. 6 oraz wyroki: z dnia 16 marca 1999 r., II UKN 520/98, OSNP 2000 nr 9, poz. 372; z dnia 8 grudnia 1999 r., II CKN 587/98, LEX nr 479343; z dnia 6 lipca 2000 r., V CKN 256/00, LEX nr 52657; z dnia 13 września 2001 r., I CKN 237/99, LEX nr 52348; z dnia 22 lipca 2004 r., II CK 477/03, LEX nr 269787; z dnia 10 stycznia 2008 r., IV CSK 339/07, LEX nr 492178; z dnia 24 kwietnia 2008 r., IV CSK 39/08, LEX nr 424361 i z dnia 24 czerwca 2008 r., II PK 323/07, LEX nr 491386). Artykuł 382 k.p.c. nie nakłada przy tym na sąd drugiej instancji obowiązku przeprowadzenia postępowania dowodowego, lecz sąd ten jest władny samodzielnie dokonać ustaleń faktycznych bez potrzeby uzupełniania materiału dowodowego zebranego przed Sądem pierwszej instancji, o ile zachodzą ku temu potrzeby. Uzupełnienie postępowania przed sądem apelacyjnym o dowody, które mimo wniosku strony Sąd pierwszej instancji pominął, jest uzasadnione wówczas, gdy dotyczą one okoliczności istotnych z punktu widzenia prawa materialnego mającego znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 26 maja 1999 r., III CKN 254/98, LEX nr 521901; z dnia 2 marca 2000 r., III CKN 257/00, LEX nr 530723 i z dnia 17 lipca 2008 r., II CSK 102/08, LEX nr 447689).

W rozpoznawanej sprawie skarżący upatruje naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 378 § 1 k.p.c. oraz art. 382 k.p.c. w nierozpoznaniu apelacyjnych zarzutów obrazy art. 233 § 1 k.p.c. Godzi się zatem zauważyć, że chociaż treść i kompozycja art. 398³ k.p.c. wskazują, iż generalnie dopuszczalne jest oparcie skargi kasacyjnej na podstawie naruszenia przepisów postępowania, to jednak z wyłączeniem zarzutów dotyczących ustalenia faktów lub oceny dowodów, choćby naruszenie odnośnych przepisów mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Inaczej mówiąc, niedopuszczalne jest oparcie skargi kasacyjnej na podstawie, którą

wypełniają takie właśnie zarzuty. Art. 398³ § 3 k.p.c. wprawdzie nie wskazuje *expressis verbis* konkretnych przepisów, których naruszenie, w związku z ustalaniem faktów i przeprowadzaniem oceny dowodów, nie może być podnoszone z ramach tej podstawy kasacyjnej, nie ulega jednak wątpliwości, że obejmuje on art. 233 k.p.c., albowiem właśnie ten przepis określa kryteria oceny wiarygodności i mocy dowodów (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 19 października 2010 r., II PK 96/10, LEX nr 687025; z dnia 24 listopada 2010 r., I UK 128/10, LEX nr 707405; czy też z dnia 24 listopada 2010 r., I PK 107/10, LEX nr 737366). Obraza tego przepisu nie może zatem wypełniać kasacyjnej podstawy naruszenia prawa procesowego.

Natomiast odnośnie do podniesionego w ramach kasacyjnej podstawy naruszenia przepisów postępowania zarzutu obrazy art. 328 § 2 k.p.c., trzeba podkreślić, że przepis ten może stanowić usprawiedliwioną podstawę kasacyjną wtedy, gdy uzasadnienie wyroku Sądu drugiej instancji nie posiada wszystkich koniecznych elementów lub gdy zawiera kardynalne braki, które uniemożliwiają kontrolę kasacyjną. Chodzi o sytuację, gdy treść uzasadnienia orzeczenia uniemożliwia całkowicie dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do wydania wyroku (orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 8 października 1997 r., I CKN 312/97; z dnia 19 lutego 2002 r., IV CKN 718/00; z dnia 20 lutego 2003 r., I CKN 656/01 i z dnia 22 maja 2003 r., II CKN 121/02, niepublikowane; oraz z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 792/98, OSNC 1999 nr 4, poz. 83; z dnia 9 marca 2006 r., I CSK 147/05, LEX nr 190753 i z dnia 9 lipca 2008 r., I PK 2/08, LEX nr 497691). Skoro również w postępowaniu apelacyjnym obowiązuje art. 328 § 2 k.p.c. (w związku z art. 391 § 1 k.p.c.), to uzasadnienie wyroku Sądu drugiej instancji - który jest sądem nie tylko dokonującym kontroli prawidłowości (zgodności z prawem) wyroku Sądu pierwszej instancji, ale przede wszystkim rozstrzygającym sprawę merytorycznie (uzasadnienie uchwały siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008 nr 6, poz. 55) - powinno zawierać pełny opis podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, w tym ustalenie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej. Przepis art. 328 § 2 k.p.c., zastosowany odpowiednio do uzasadnienia orzeczenia Sądu

drugiej instancji, oznacza, że uzasadnienie to nie musi zawierać wszystkich elementów uzasadnienia wyroku Sądu pierwszej instancji, ale takie elementy, które ze względu na treść apelacji i na zakres rozpoznawanej sprawy, wyznaczony przepisami ustawy, są potrzebne do rozstrzygnięcia sporu przez tenże sąd (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2007 r., II CSK 244/07, LEX nr 487508). W sytuacji, gdy Sąd drugiej instancji nie uzupełnia postępowania dowodowego ani, po rozważeniu zarzutów apelacyjnych, nie znajduje podstaw do zakwestionowania oceny dowodów i ustaleń faktycznych orzeczenia pierwszoinstancyjnego, może te ustalenia przyjąć za podstawę faktyczną swojego rozstrzygnięcia. Wystarczające jest wówczas, by stanowisko to znalazło odzwierciedlenie w uzasadnieniu orzeczenia sądu odwoławczego (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 20 stycznia 2000 r., I CKN 356/98, LEX nr 50863 i z dnia 17 lipca 2009 r., IV CSK 110/09, LEX nr 518138). Zakres zastosowania art. 328 § 2 k.p.c. w postępowaniu przed Sądem drugiej instancji zależy od treści wydanego orzeczenia. Gdy sąd odwoławczy, oddalając apelację, orzeka na podstawie materiału zgromadzonego w postępowaniu w pierwszej instancji, nie musi powtarzać dokonanych ustaleń. Wystarczy jedynie jednoznaczne stwierdzenie, że przyjmuje je za własne (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2006 r., I CSK 147/05, LEX nr 190753). Jednakże przypadku, gdy Sąd odwoławczy dokonuje odmiennych (nowych i innych) ustaleń w stosunku do tych, na których oparł się Sąd pierwszej instancji, powinien tę zmianę uzasadnić w taki sposób, aby była możliwa ocena, że zmiana ta była usprawiedliwiona (wyrok Sądu Najwyższego z 3 marca 2006 r., II CK 428/05, LEX nr 180195). Z ustanowionego w art. 378 § 1 k.p.c. obowiązku rozpoznania sprawy w granicach apelacji nie wynika oczywiście konieczność osobnego omówienia przez sąd w uzasadnieniu wyroku każdego argumentu podniesionego w apelacji. Za wystarczające należy uznać odniesienie się do sformułowanych w apelacji zarzutów i wniosków w sposób wskazujący na to, że zostały one przez Sąd drugiej instancji w całości rozważone przed wydaniem orzeczenia (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 września 2016 r., I CSK 659/15, LEX nr 2152381; z dnia 13 sierpnia 2015 r., II PK 235/14, LEX nr 1936719; z dnia 4 września 2014 r., II CSK 478/13, LEX nr 1545029).

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszego postępowania wypada stwierdzić, że Sąd drugiej instancji spełnił swoją funkcję sądu odwoławczego, gdyż rozpoznał sprawę w granicach apelacji, a uzasadnienie zaskarżonego wyroku – mimo swojej lakoniczności – zawiera wszystkie elementy konstrukcyjne i pozwala na kasacyjną kontrolę zapadłego rozstrzygnięcia. Skoro Sąd Apelacyjny przytoczył a następnie podzielił i przyjął za własne ustalenia faktyczne i ich ocenę prawną dokonane przez Sąd Okręgowy, zbędne było ponowne ich cytowanie w części rozważaniowej uzasadnienia. Sąd drugiej instancji słusznie przy tym zauważył, że zarzuty apelacji dotyczą zasadniczo zaprezentowanej przez Sąd Okręgowy oceny dowodów i w dużej mierze sprowadzają się do polemiki z opinią biegłego z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy. Do tego też zarzutu odniesiono się w uzasadnieniu wyroku drugoinstancyjnego. Kwestie te podnoszone są także w skardze kasacyjnej. Zarzucając zaskarżonemu wyrokowi naruszenie przepisów postępowania oraz prawa materialnego skarżący zasadniczo zmierza do zanegowania wiarygodności i mocy poszczególnych dowodów oraz podważenia dokonanych w oparciu o te dowody ustaleń stanowiących faktyczną podstawę rozstrzygnięcia. Te jednak kwestie nie podlegają kontroli kasacyjnej.

Przechodząc do kasacyjnych zarzutów naruszenia prawa materialnego godzi się podkreślić, że przedmiotem rozpoznawanej sprawy jest odwołanie J. S. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w L., odmawiającej wnioskodawczyni praw do rekompensaty, o jakiej mowa w art. 2 pkt 5 ustawy o emeryturach pomostowych, czyli odszkodowania za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze przez osoby, które nie nabeżdą prawa do emerytury pomostowej (z powodu niespełnienia ustawowych warunków do nabycia tego prawa). Zgodnie z art. 21 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych, sporna rekompensata przysługuje ubezpieczonemu, jeżeli ma okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wynoszący co najmniej 15 lat.

Istota niniejszego sporu sprowadza się do pytania, czy w okresie zatrudnienia od 14 maja 1988 r. do 31 grudnia 2008 r. w K. S.A. Oddział [...] L.

a następnie w K. S.A. Oddział [...] Ośrodek [...] ubezpieczona stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywała pracę w szczególnych warunkach wymienioną w załączniku A dziale XIV, poz. 5 rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego. Pod pozycją tą wymienione są zaś prace szczególnie obciążające narząd wzroku i wymagające precyzyjnego widzenia – w kartografii, montażu mikroelementów wymagającego posługiwania się przyrządami optycznymi oraz przy obsłudze elektronicznych monitorów ekranowych. Zatem uprawnienie do emerytury w wieku obniżonym nabywa osoba wykonująca prace szczególnie obciążające wzrok i wymagające precyzyjnego widzenia, przy czym chodzi o prace wykonywane w enumeratywnie wymienionych dziedzinach: w kartografii, montażu mikroelementów wymagających posługiwania się przyrządami optycznymi oraz przy obsłudze elektronicznych monitorów ekranowych. Analiza przepisu prowadzi do wniosku, że zasadnicze znaczenie przy kwalifikowaniu pracy w szczególnych warunkach ma to, czy praca była wykonywana przy obciążeniu wzroku i czy wymagała precyzyjnego widzenia. Obie te cechy powinny wystąpić kumulatywnie. Oczywiście jest, że właściwości te pozostają w relacji interferencyjnej. Nie można też pominąć, że kwalifikacja wystąpienia wskazanych czynników ma wymiar ocenny. Do takiej konkluzji uprawnia posłużenie się terminem "szczególnie". Oznacza to, że prawodawca wartościuje prace obciążające narząd wzroku i wymagające precyzyjnego widzenia. Obie te właściwości muszą wystąpić w stopniu kwalifikowanym. W „indywidualizowanym stanie faktycznym zachodzi zatem konieczność przesądzenia, czy wykonywana praca szczególnie obciążała narząd wzroku i wymagała precyzyjnego widzenia, czy też cechy te wystąpiły, jednak nie w natężeniu "szczególnym". Właściwość ta nawiązuje do pojęcia pracy o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagającej wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia, o której mowa w art. 32 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 8 marca 2010 r., II UK 236/09, LEX nr 599770; z dnia 16 kwietnia 2013 r., II UK 236/12, LEX nr 1318205).

Co do wymienionych w przepisie prac przy obsłudze elektronicznych monitorów ekranowych w judykaturze wyjaśniono, że nie chodzi o samo

posługiwanie się komputerem na stanowisku pracy (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 19 września 2007 r., III UK 38/07, OSNP 2008 nr 21 – 22, poz. 329; z dnia 8 marca 2010 r., II UK 236/09, LEX nr 599770; z dnia 13 czerwca 2012 r., II UK 319/11, LEX nr 1229814; z dnia 18 listopada 2014 r., II UK 45/14, LEX nr 1567475; z dnia 17 grudnia 2014 r., I UK 171/14, LEX nr 1621324; z dnia 13 czerwca 2017 r., III UK 160/16, LEX nr 2329018). Brak jest bowiem pozytywnej regulacji normatywnej, która *ex definitione* pozwalałaby przyjąć, że każda praca w pełnym wymiarze czasu na stanowisku wyposażonym w monitor ekranowy jest pracą w szczególnych warunkach w rozumieniu powołanego przepisu. Takiej kwalifikacji prawnej podlega jedynie praca przy obsłudze elektronicznych monitorów ekranowych, jeżeli oddziałują na wzrok pracownika i wymaga precyzyjnego widzenia, bo z tej przyczyny została ujęta w wykazie prac szczególnie szkodliwych na podstawie dotychczasowych przepisów. Chodzi wszak o pracę o znacznej szkodliwości i uciążliwości, co powinno pozostawać w związku z określoną czynnością polegającą na obsłudze, a nie tylko na posługiwaniu się w pracy elektronicznym monitorem ekranowym. Przy powszechnym posługiwaniu się komputerami w pracy na wielu różnych stanowiskach, odmienna interpretacja tego przepisu prowadziłoby do zatarcia różnic między pracą w szczególnych warunkach i pracą, w której pracownik posługuje się komputerem. O pracy związanej z obsługą elektronicznych monitorów ekranowych mowa jest także w § 7 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 1 grudnia 1998 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy na stanowiskach wyposażonych w monitory ekranowe (Dz.U. Nr 148, poz. 973). Przepisy tego rozporządzenia określają wymagania bezpieczeństwa i higieny pracy oraz ergonomii, jaki i organizacji pracy na stanowiskach wyposażonych w monitory ekranowe. Jednakże przepisów nawet tego rozporządzenia nie stosuje się do każdej pracy z systemem komputerowym (§ 3 rozporządzenia). Przykładowo nie odnoszą się one do systemów przenośnych nieprzeznaczonych do użytkowania na danym stanowisku pracy.

Jak zauważył Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 28 listopada 2018 r., II UK 367/17 (niepublikowanym), w okresie, w którym tworzony był wykaz A, wskazana poz. 5 działu XIV odnosiła się do monitorów starej generacji – kineskopowych, o niskiej rozdzielczości i to determinowało założenie prawodawcy,

że praca z wykorzystaniem takich urządzeń wymagała precyzyjnego widzenia, co szczególnie obciążało wzrok. Postęp technologiczny w tej dziedzinie stopniowo powodował, że to założenie traciło na aktualności i w tej sytuacji konieczna stawała się ocena wykonywanej pracy przez pryzmat ponadstandardowego (stosunku do przeciętnej pracy przy komputerze) obciążenia wzroku. W związku z tym trafne jest spostrzeżenie, że poz. 5 działu XIV wykazu A nie ma na uwadze samego posługiwania się komputerem w pracy, lecz pracę szczególnie obciążającą narząd wzroku i wymagającą precyzyjnego widzenia przy obsłudze elektronicznych monitorów ekranowych.

Transponując powyższe rozważania na płaszczyznę niniejszej sprawy należy stwierdzić, że zgodnie z opartymi na obszernym materiale dowodowym (w tym opinii biegłego z zakresu BHP) i wiążącymi dla Sądu Najwyższego ustaleniami Sądów obu instancji, w spornym okresie – niezależnie od użytych w dokumentacji osobowej wnioskodawczyni nazw stanowiska pracy – J. S. stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywała pracę przy obsłudze elektronicznych monitorów ekranowych, w warunkach szczególnego obciążenia narządu wzroku i konieczności precyzyjnego widzenia. Praca ta spełniała kryteria kwalifikacyjne pracy w szczególnych warunkach, wymienionej pod pozycją 5 działu XIV wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego i podlega zaliczeniu do piętnastoletniego stażu pracy w szczególnych warunkach, uprawniającego do rekompensaty, o jakiej mowa w art. 21 ustawy o emeryturach pomostowych.

Nie podzielając zarzutów i wniosków kasacyjnych, Sąd Najwyższy z mocy art. 398¹⁴ k.p.c. oraz art. 108 § 1 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł zatem jak w sentencji wyroku.